

TEKÖHA VYA RENDA

ISBN 978-85-8147-144-0

TEKÖHA VYA RENDA

CAPA 02

Equipe EdUFGD
Coordenação editorial: Rodrigo Garófalo Garcia
Divisão de administração e finanças: Givaldo Ramos da Silva Filho
Divisão de editoração: Cynara Almeida Amaral,
Raquel Correia de Oliveira e Wanessa Gonçalves Silva
e-mail: editora@ufgd.edu.br

A presente obra foi aprovada de acordo com a
Resolução *Ad Referendum* do Conselho Editorial n. 03, de 20/07/2018.

Conselho editorial:
Rodrigo Garófalo Garcia
Marcio Eduardo de Barros
Fabiano Coelho
Clandio Favarini Ruviano
Gicelma da Fonseca Chacarosqui Torchi
Rogério Silva Pereira
Eliane Souza de Carvalho

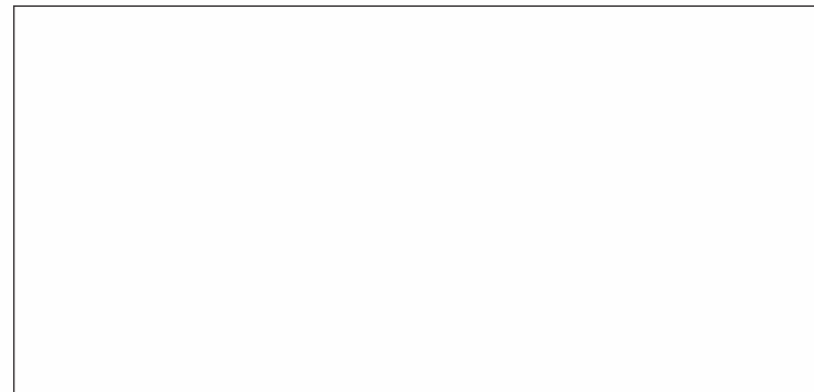
Editora filiada à

Associação Brasileira
das Editoras Universitárias

O conteúdo, a revisão textual e a normalização bibliográfica
deste livro são de responsabilidade de seus autores.

Revisão:
Ilustração da capa: Heliodoro de Almeida e Josemar Benites

Projeto gráfico, capa e diagramação: Inove Impressões
Impressão e acabamento:

Dados Internacionais de Catalogação na Publicação (CIP).

JECHUKAPY ÑEYPYRŪ

Ore Mbo'ehára Guarani ha Kaiova Tekoha Te'yíkue pegua roipyhy ko tembiapo, ikatu haġuáicha ñane arandu rombohysýi kuatia ñe'ëre. Upéicha mbo'erógape jaiporu haġua, umi mbo'epy kuéra ndive, arandu ñande ypy omboypy va'ekue. Ore rekoha Te'yíkue oguereko 3594 hectares tuichakue ha pehengue oĩ 1200 rasami rupi, mbo'epy kunumi ha chamirĩ nguéra katu oĩ 1600 rupi, osarambi irundy mbo'erógape: Mbo'eróga Ñandejára Polo, Loide Bomfim Andrade, Saverá ha Mbokaja. Avei Te'yíkue jerére oĩ Tekoha Pindo Roky, Itagua ha Te'ýi Jusu pegua mbo'epy nguéra ko'ã mbo'eróga rupi.

Ko kuatia ñe'ë Ore Remitỹ rupive rombohysýi rogueru arandu ha ñemombe'upy temitỹ rehegua, ikatu haġuáicha ñañe hesamondo, ñamomba'e teeha ñamombarete ñane arandu. Ñande Guarani ha Kaiova arandúpe temitỹ jára ha'e hína Jakaira. Upéicha ñepyrumbýpe ñande ypy ojapo araka'e temitỹ ruvicharã. Ikatu haġuáicha ñande re'ýi kuéra jaikóva jajeporaka ha'e omboypy haguéicha.

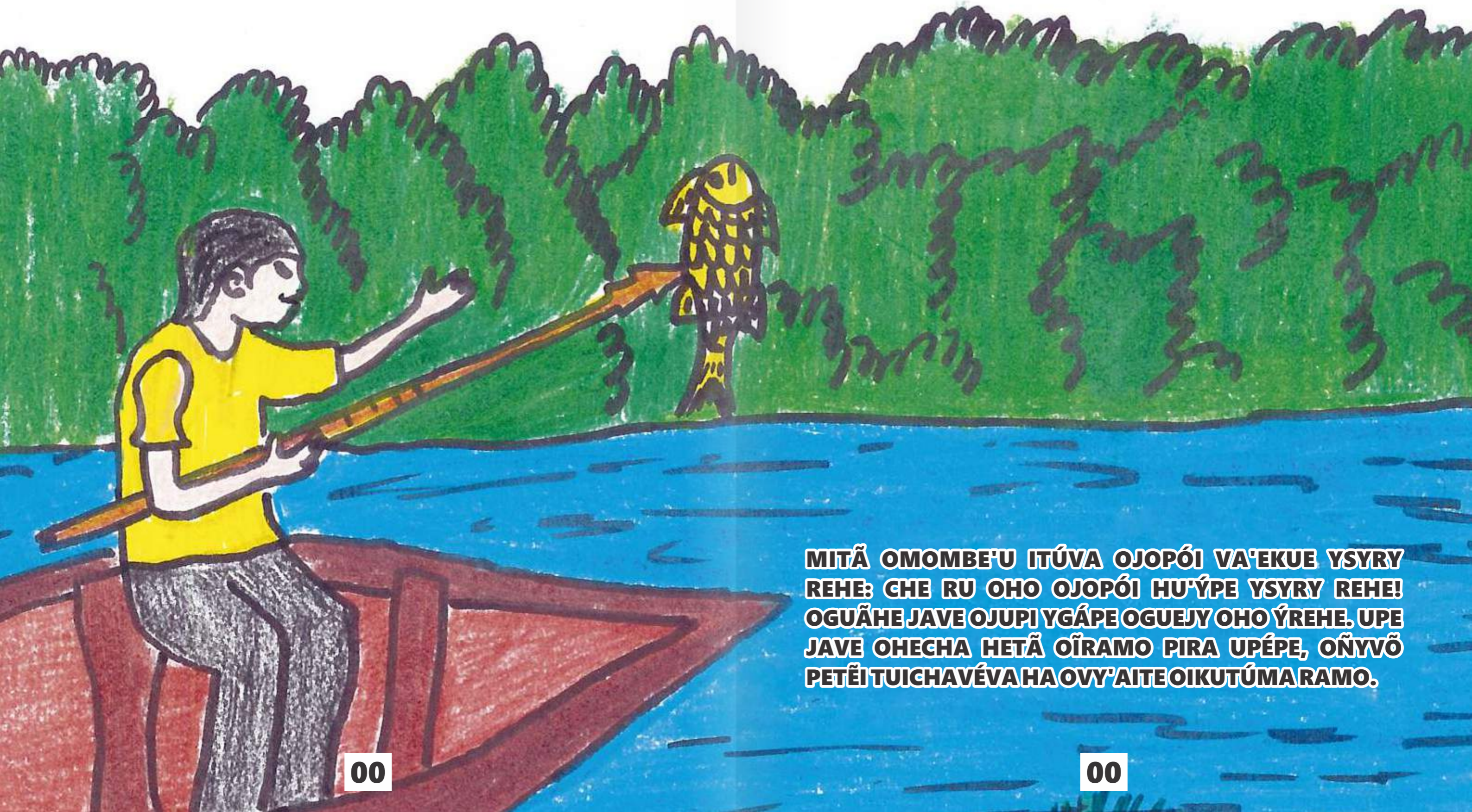
Ko'áva ñemombe'u ore mbo'ehára kuéra rogueru ikatu haġuáicha jajehesamondo, mba'éichagua chaguápa temitỹ oĩ guyteri ñande rekohápe. Upéicha ikatu haġuáicha jaipyhy jeporeka tembiaporãre ha jepy'apyrã ñande rekoháre.

Ko'ápe ndoroguerupái arandu ha umi ñemombe'upy, ikatu umi nahesakãporãivare jajeporeka ñane ramói, ñande sy ha oikuaavéva ndive. Upéicha ko tembiapo rombohoky, ñande ypy omboypy haguéicha, romoġuahẽ haġua ñande kuéra Guarani ha Kaiova arandu kuatia ñe'ë hai rupive.

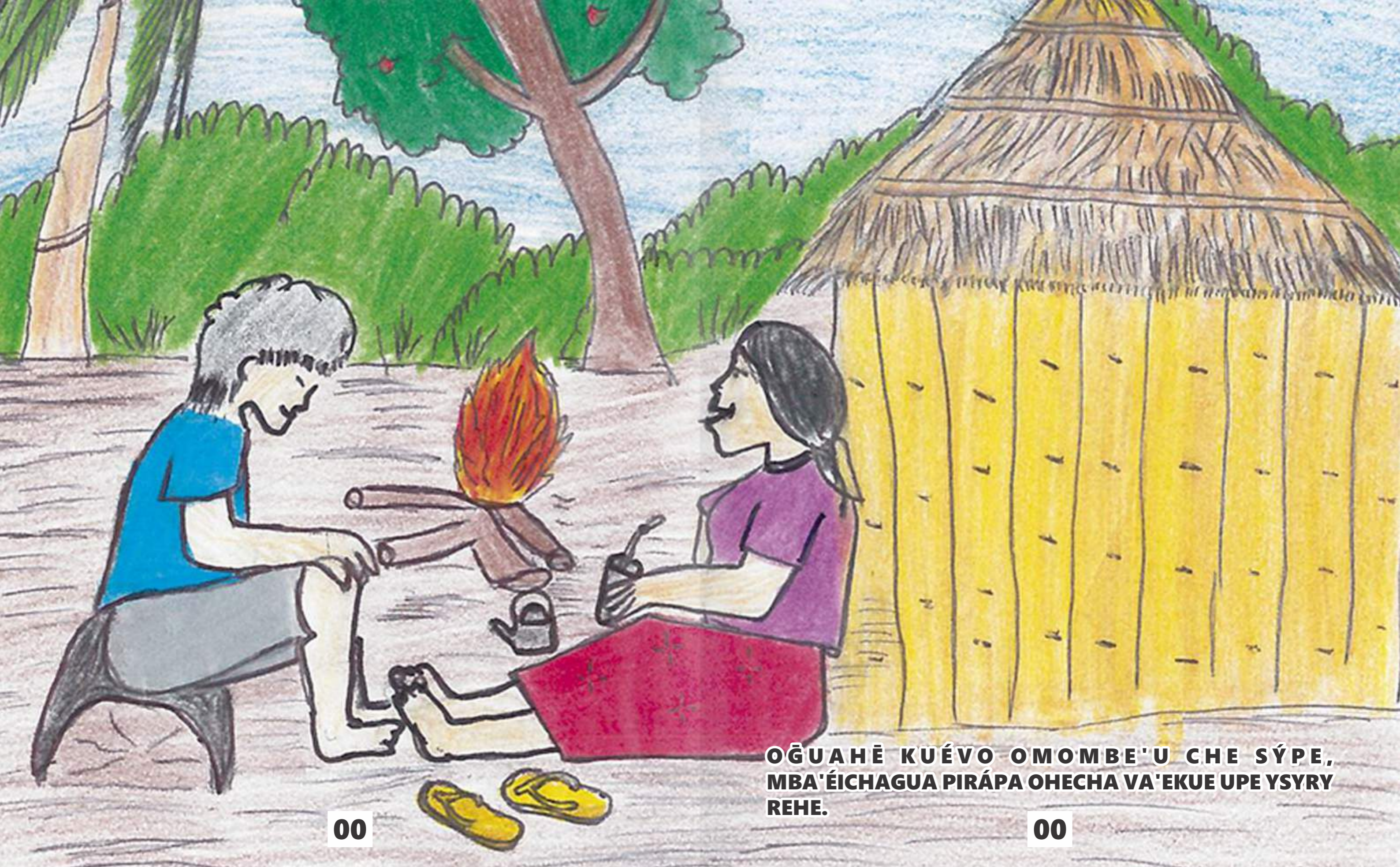
TECHAUKAHA

JECHUKAPY ÑEYPYRŪ	6
MITÃ OMOMBE'U	8
MITÃ IKA'ARU Y KÓTARE	12
KUARAHY RENDY	17
AVA OJOPÓI YSYRÝRE	20
AVA OMARIKA	24
INGA YSYRY ÁRI	28
JARÝI RÓGA	30
KUIMBA'E IKATUPYRÝVA	31
MITÃ OHEKA POHÃ	36
AVA REMBIAPOPY	39
TEKOHA VY'A RENDA	41
KUNUMI HA CHAMIRÍ ÑEMONGARAI	45
JAGUA IKATUPYRÝVA	50
KUÑA POTY	53
KUÑA OÑEMBYASYVA	55
HYAPU GUASÚVA	58
MITÃ OMARIKÁVA	61
ÑE'ĒNDY	63
COLEÇÃO ÑANDE REKOHATEE	64

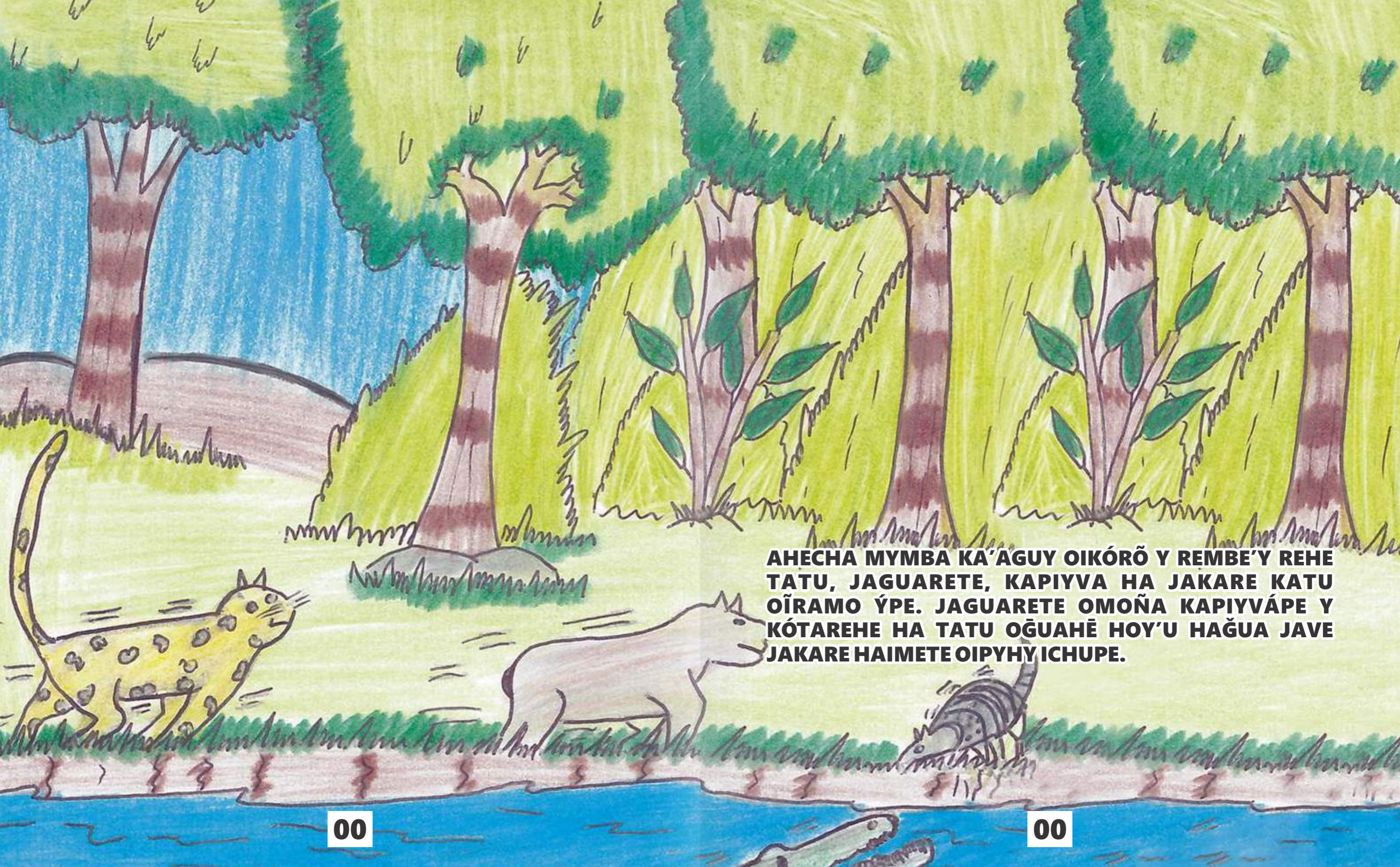
MITÃ OMOMBE'U

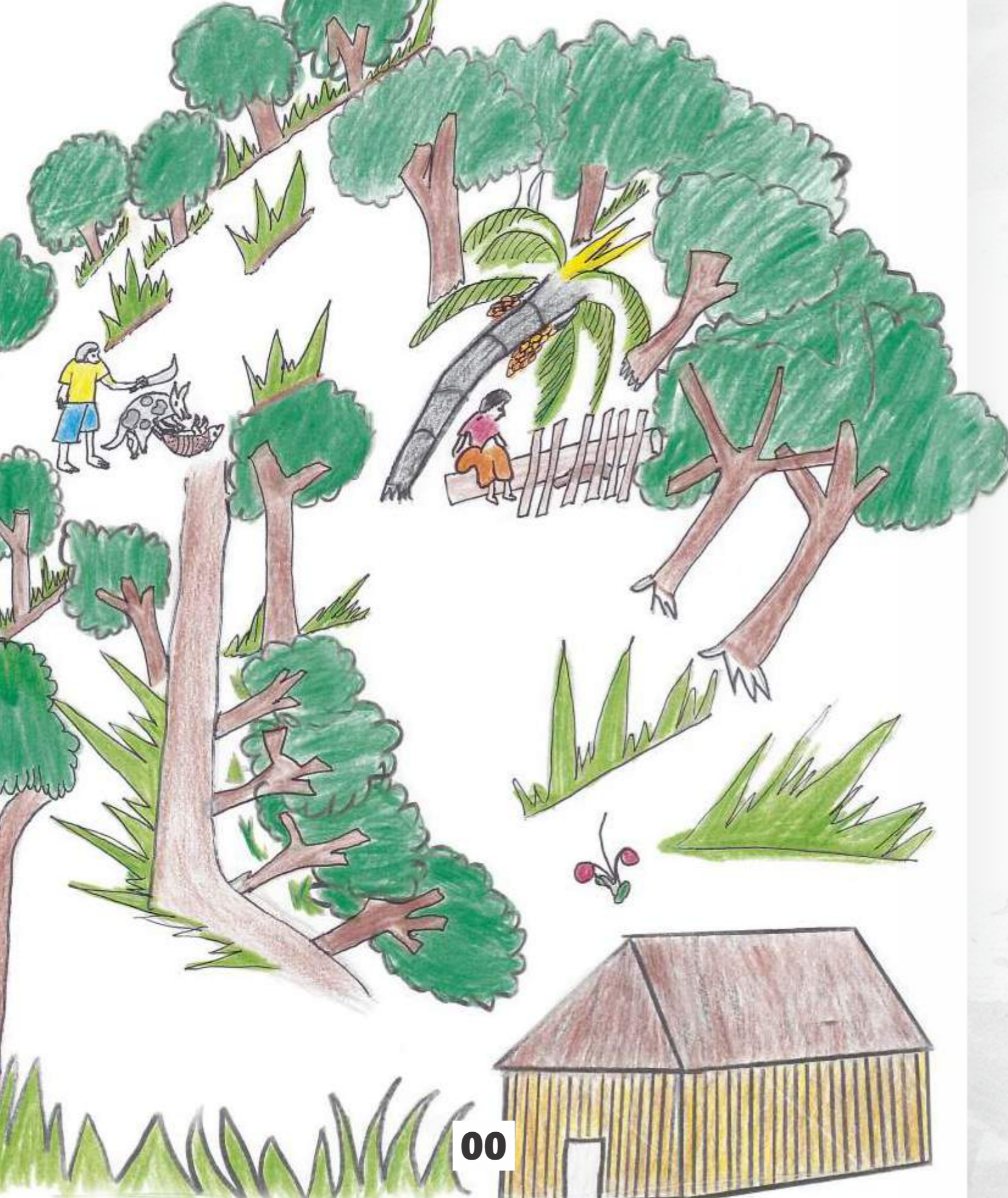
MITÃ OMOMBE'U ITÚVA OJOPÓI VA'EKUE YSYRY REHE: CHE RU OHO OJOPÓI HU'ÝPE YSYRY REHE! OGUÃHE JAVE OJUPI YGÁPE OGUEJY OHO ÝREHE. UPE JAVE OHECHA HETÃ OÍRAMO PIRA UPÉPE, OÑYVÕ PETÊI TUICHAVÉVA HA OVY'AITE OIKUTÚMARAMO.

**OĠUAHĒ KUÉVO OMOMBE'U CHE SÝPE,
MBA'ÉICHAGUA PIRÁPA OHECHA VA'EKUE UPE YSYRY
REHE.**

AHECHA MYMBA KA'AGUY OIKÓRÕ Y REMBE'Y REHE TATU, JAGUARETE, KAPIYVA HA JAKARE KATU OÏRAMO ÝPE. JAGUARETE OMOÑA KAPIYVÁPE Y KÓTAREHE HA TATU OĠUAHĒ HOY'U HAĠUA JAVE JAKARE HAIMETE OIPYHY ICHUPE.

**UPEMARAMO CHE SY HE'I CHE RÚPE: REHO JEVY JAVE
AHÁTA AVEI NENDIVE AJEPOREKA HAĜUA POHÃ
NÃNA REHE ÑANDÉVE GUARÃ.**

MITÃ OMOMBE'U

PYHAREVE PORÃ MITÃ OPU'Ã HO'U MBOJAFE.

00

00

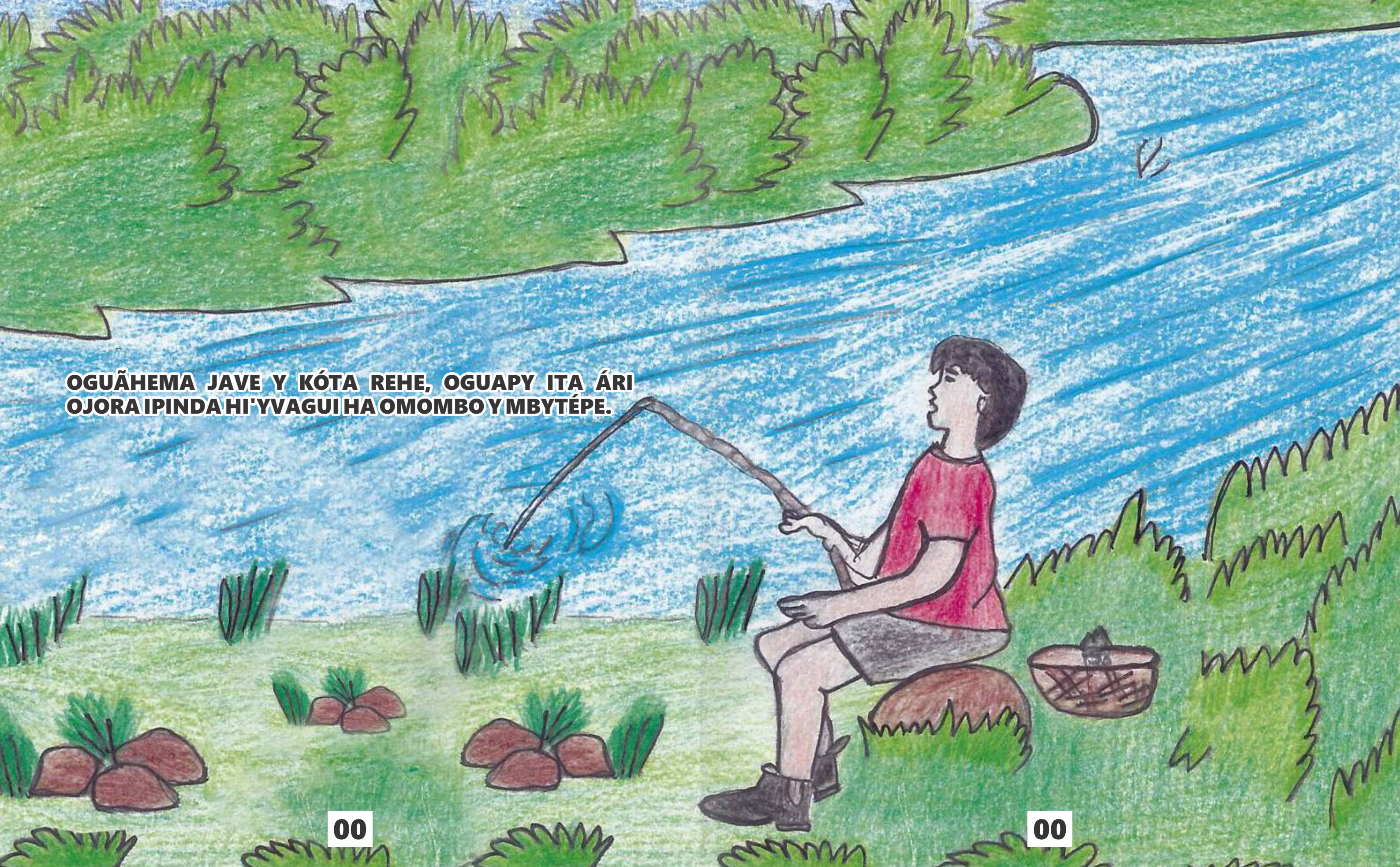

**OKUA MBOYVE OJAPO PIRA REMBI'URÃ,
OÑEMBOSAKO'I, OMOÍ PORÃ ISAPIKUA IPIRA
RYRURÃ.**

HA OGUEJY HA'EÑOMI OHO OJOPÓI HAĜUA YSYRY REHE.

**OGUÑHEMA JAVE Y KÓTA REHE, OGUAPY ITA ÁRI
OJORA IPINDA HI'YVAGUI HA OMOMBO Y MBYTÉPE.**

**PY'Í VOI OĜUENOĤĚ PIRA, OMONGYRE'Ÿ ETEREI
ICHUPE NAIMANDU'AVÉIMA MBA'E ARAVOMAPA
HÍNA.**

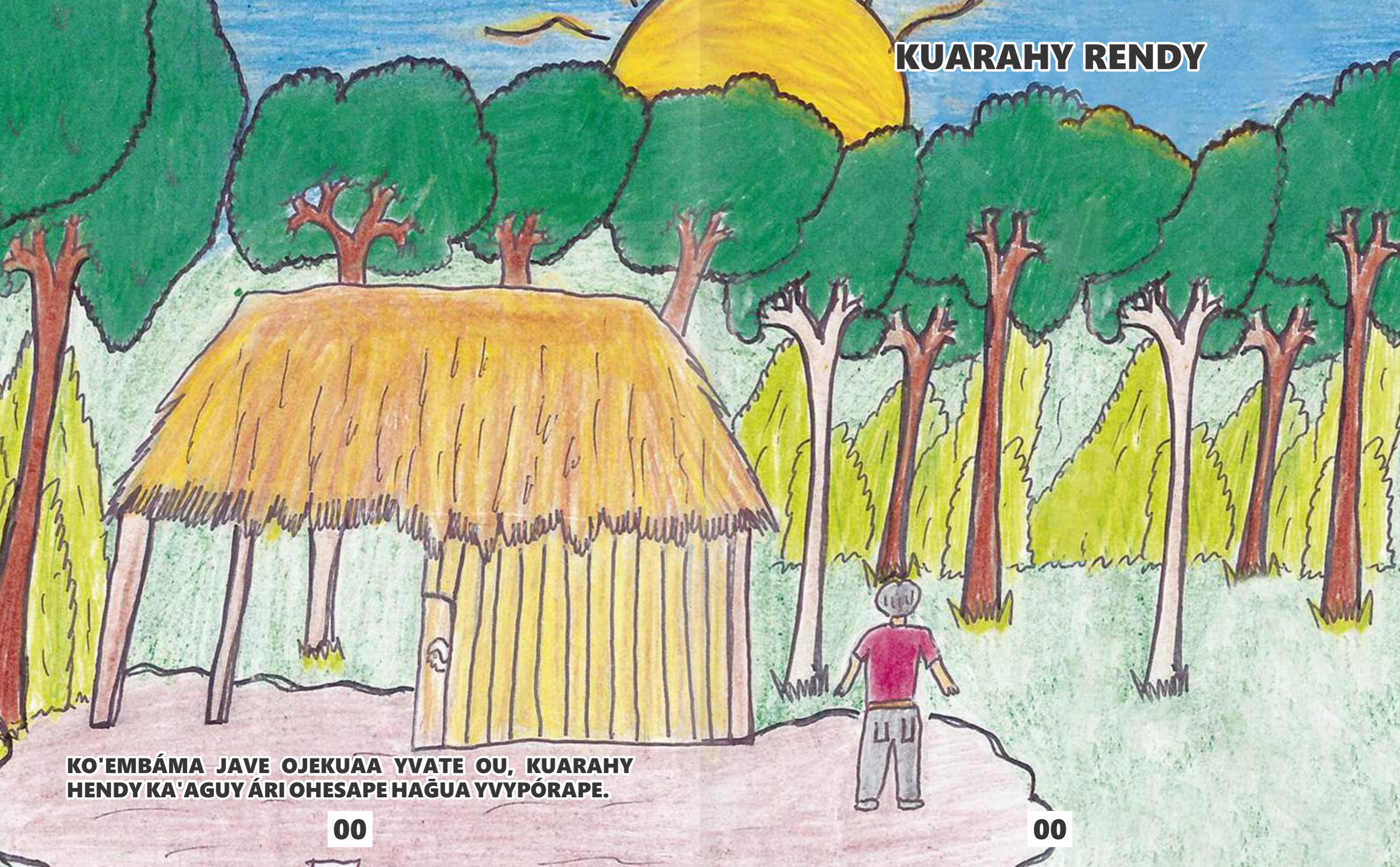

00

**OMAÑA RAMOGUARÃ KUARAHY JA OHOMA,
UPEMARAMO OPU'Ã PYA'E OÑEMBASAKO'I JEVY,
OMOÏ PORÃ IPINDA, OJE'OI JEVY HÓGA KOTÝO,
HETAITE OGUERAHA PIRA.**

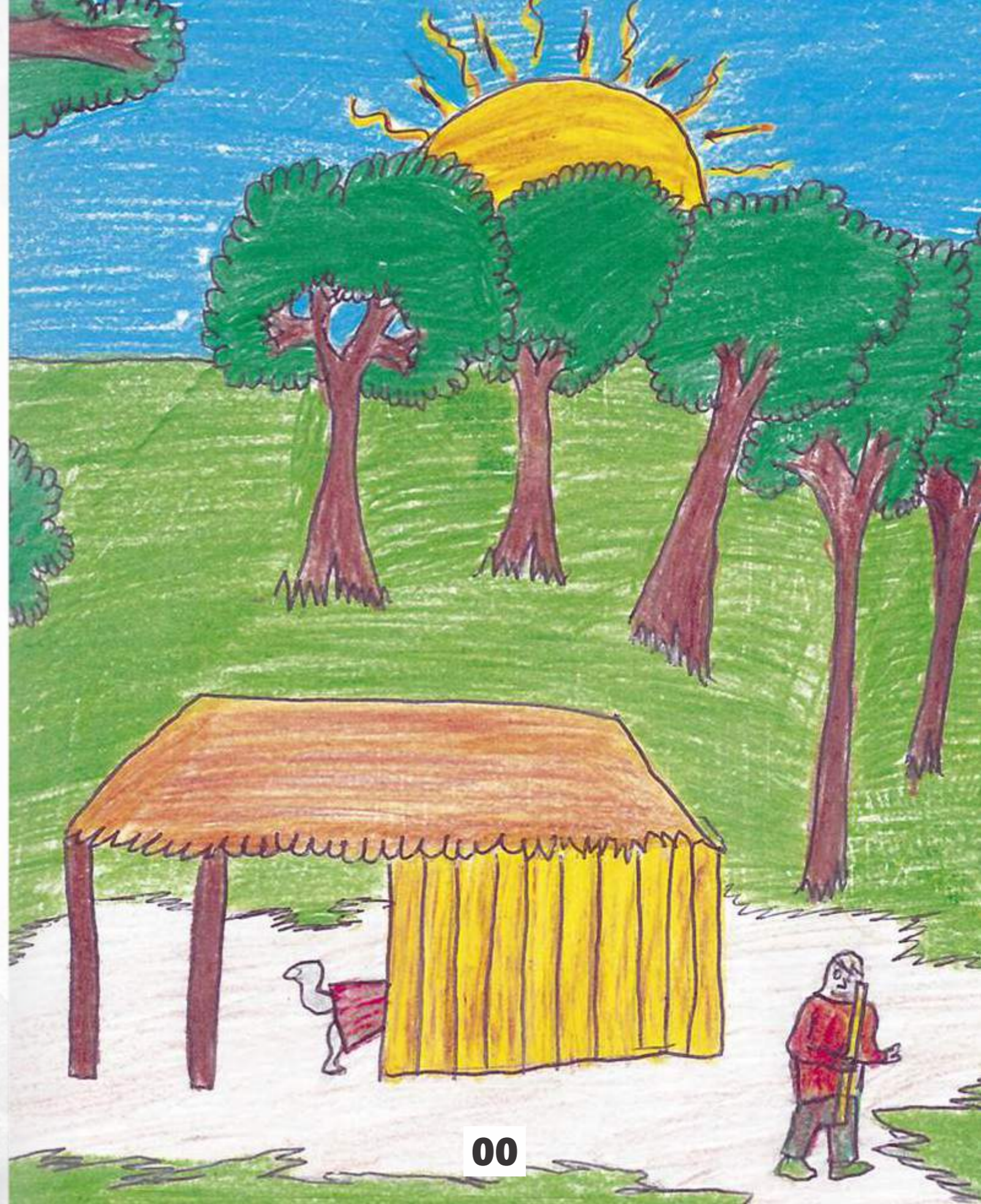
00

KUARAHY RENDY

KO'EMBÁMA JAVE OJEKUAÁ YVATE OU, KUARAHY HENDY KA'AGUY ÁRI OHESAPE HAĠUA YVYPÓRAPE.

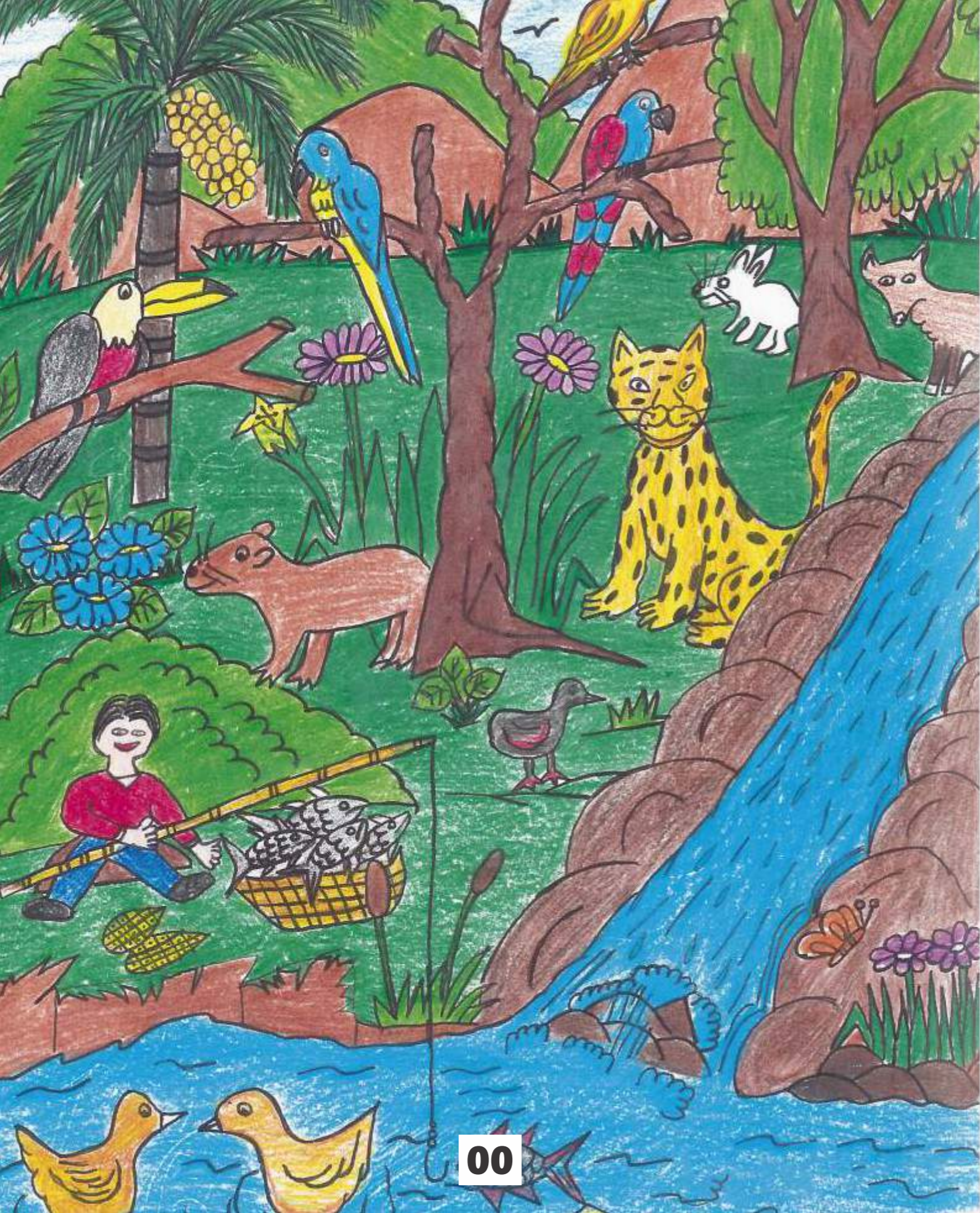
**ÑAMOÍ OVY'A OHECHÁMA RAMO KUARAHY HA HE'I
JARÝIPE:
— KO ÁRA HAKÚTA HÍNA! KA'ARUETE AHÁTA RA'E
APIKYPÓI.
JARÝI OMBOHOVÁI:
— NEĨ! AIPÓRAMO, TEREHO KATU EPIKYPÓI
ÑANDÉVE!**

**OĠUAHĒMA JAVE ARAVO OMBOYPY VA'EKUE, ÑAMÓI
OHÓMA OPIKYPÓI HAĠUA.**

AVA OJOPÓI YSYRÝRE

AVA VOI PORÃ OPU'Ã OGUAPY OKAY'U HATA KÓTA REHE HA ORAMBOSA. UPÉI OMOÍ PORÃ HEMBIPORU OHO HAĠUA OJOPÓI YSYRY REHE.

**OHO KUÉVO OHECHA HETA GUYRA KUÉRA OÑE'Ë
JOVÁRAMO KA'AGUYREHE.**